

INNLEGG PÅ MØTE OM BARNEVERN OG MEDIA

I hele mitt voksne liv har det blitt til at jeg har hatt en jobb hvor det handler om barn. Først som lærer i barne- og ungdomsskole etter å ha tatt lærerutdanning, og senere, etter juridisk embetseksamen, i mitt virke som advokat gjennom 25 år har mye dreid seg om barn. Jeg hadde den siste saken i Trondheim etter den gamle barnevernloven og har fulgt utviklinga etter den nye loven fra begynnelsen og fram til i dag. Utviklinga har definitivt gått i feil retning. Barn og foreldres rettssikkerhet, som det var meningen å styrke ved den nye loven, har systematisk blitt svekket.

Ivaretagelse av barns rett til beskyttelse er definert som det moderne barnevernets oppgave. Loven gir adgang til bruk av tvang for å beskytte barnet. Barnet tilsynelatende i sentrum, men ikke som subjekt, men som et objekt for den gode vilje og de gode handlinger. Jeg har erfart at det norske barnevernet i stor utstrekning misbruker tvang overfor barn. Misbruk av tvang overfor barn og foreldre er ikke beskyttelse av barn, - *men overgrep*.

Barns beste

Menneskerettighetene framhever barnet som subjekt, som en egen bærer av rettigheter. Barnekonvensjonens art 3 om å handle ut i fra barnets beste, og art 12 om at barn har krav på å bli hørt, og at deres mening skal vektlegges, utgjør grunnpilarene i konvensjonen om barns rettigheter. Prinsippene er uløselig knyttet til hverandre, og det å høre på barn, ikke bare i betydningen å høre hva de sier, men også vektlegge hva de mener, og hva de ønsker for seg selv, er en avgjørende forutsetning for å forstå og fastlegge hva som vil være til et barns beste. For små barn som ikke kan meddele seg vil det å "høre" barnet innebære å etablere nærhet til det, utforske nettopp dette barnets konkrete situasjon og muligheter, og ut i fra det slutte hva som blir best for dette barnet.

Det norske barnevernssystemet er preget av en mangel på direkte kontakt og kommunikasjon med barn. Hva som defineres som best for barnet blir styrt av de barnevernsansattes generelle forståelse av hva som er bra eller ikke bra for barn. Det snakkes ikke med barn i normale settinger, og barn blir ikke observert i familien under forhold som kan fortelle noe om hvordan de opplever sin virkelighet. Barnevernets utgangspunkt er ikke å bli kjent med barnet, ei heller egentlig å hjelpe barnet der det er, ved aktivt sosialt arbeid i familien. I stedet undersøkes det med et kritisk blikk på foreldrene for å samle informasjon som kan brukes som grunnlag for å ta barnet ut av familien. Hverken barnet eller foreldrene oppfattes som en likeverdig samtalepartner.

Barnevernsarbeidernes manglende direkte og naturlige kontakt med barn innebærer at de mangler forutsetningene for å fastslå hva som blir best for barnet. Barnevernet slår likevel om

seg med "barnets beste vurderinger", og opptrer i tillegg som om de har monopol på å vite hva som blir best for barnet i enhver situasjon.

Barnevernet bygger sitt arbeid på en falsk premiss om at det er en grunnleggende motsetning mellom foreldre og barn, hvor barnets interesser må gå foran foreldrenes. De skjønner ikke, eller vil ikke forstå, at foreldre og barn grunnleggende sett har felles interesser i å leve et normalt familieliv, og at kjærligheten mellom foreldre og barn er helt grunnleggende for at barn skal vokse opp og bli trygge og selvstendige individer. Barnas kjærlighet og tilknytning til foreldrene blir sett på som en hindring i deres arbeid, og ikke som den grunnpilaren som den biologiske tilknytningen skal være for et hvert barns oppvekst, og som et grunnprinsipp også lovgivningen bygger på.

Mange voksne som har hatt en tøff oppvekst med alkoholiserte foreldre eller foreldre med psykiske lidelser kan fortelle at det de var mest redd for her i verden, uansett hvor vanskelig foreldrene gjorde livet for dem, var å bli tatt bort fra familien. Disse barna hadde trengt noen å snakke med, noen som brydde seg om dem der og da, og ikke noen som var ute etter å ta dem bort fra søsken og foreldre.

Det er et grunnleggende problem i barnevernssystemet at den som er satt til å hjelpe deg, samtidig er den som kan beslutte at du skal bli fratatt barnet ditt. Dette stenger for åpenhet fra den som skal hjelpes, og for hjelperen ligger det adgang til maktbruk, som egentlig er uforenlig med å hjelpe.

Mitt anliggende er at jeg blir konfrontert hver eneste dag med barn og foreldre, som blir utsatt for maktmisbruk og overgrep av et system som har blitt en stat i staten, og som i de lukkede rom har fått utvikle en ukultur som vi ikke kan være bekjent av i et demokratisk samfunn. Jeg må fortelle om det jeg har opplevd, og de generelle karakteristikkene og beskrivelsene jeg gir bygger på mitt eget erfaringsgrunnlag. Jeg jobber med saker som omhandler tvang, og altså de sakene som kan fortelle noe om hvordan samfunnet håndterer barns rettigheter, når det som blir uttrykt å være til barnets beste blir til barnets verste – et overgrep.

Bruken av tvang

Omsorgsovertakelser

Menneskerettighetskonvensjonens art 8 stiller som vilkår for å fjerne barnet fra sin familie at det skal fremstå som strengt nødvendig i et demokratisk samfunn, og at det i tillegg må begrunnes i et dominerende hensyn til barnets beste. EMK gjelder direkte som norsk lov, og barnevernloven skal også tolkes og praktiseres ut i fra disse forutsetningene.

Imidlertid har barnevernloven inngrepshjemler som er skjønnspregede og verdiladede, og gir et stort rom for vilkårlighet. De første sakene jeg hadde som advokat (dvs først på 90-tallet) dreide seg om barn som ble forsømt i den daglige omsorgen og mishandlet, og foreldrene var gjerne tunge rusmisbrukere. Begrunnelsen for inngrepene var konkrete, reelle og kunne bevises. Nå er det langt mellom hver sak som har en slik karakter.

Det inngrepskriteriet som nå brukes mest er at "det er alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet, som barnet trenger etter sin alder og utvikling".

Det legges opp til at de såkalte ekspertene med sine "barnefaglige" vurderinger skal bestemme om barnet skal få bli i sin familie eller overlates til en annen fremmed familie. Paradokset er at i det øyeblikket man tar en slik beslutning, vet man egentlig intet om kvaliteten på «den kontakt og trygghet» som barnet vil få i en tilfeldig valgt fosterfamilie. Det eneste som er sikkert er at barnet ikke kjenner den nye familien, ikke tilhører den nye familien, og at barnet nylig er påført et separasjonstraume ved å bli tatt ut av sin egen familie. Det man heller ikke vet er hvor lenge barnet blir i dette fosterhjemmet. Selv om man vet at svært mange barn får en ulykkelig oppvekst på en evig reise fra det ene fosterhjemmet til det neste, så blir ikke dette tatt i betraktning når barnet fjernes fra hjemmet.

Denne skjønnspregede inngrepshjemmelen er særlig problematisk i forhold til fremmedkulturelle familier. 25 % av omsorgsovertakelsene gjelder slike familier. Det sier seg selv at manglende kunnskap og forståelse av en kultur man rett og slett ikke kjenner, og i tillegg, språklige barrierer står i veien for en forsvarlig vurdering av om det er alvorlige mangler i den kontakt og trygghet som barnet trenger.

Akuttvedtak

Barnevernsloven har en nødrettshjemmel som kan tas i bruk ved akutt fare for barnets liv og helse. Da kan barnet ved tvang tas ut av familien. Det er en svært snever hjemmel, - *et nåløye*.

Til tross for at dette er et drastisk og ekstremt belastende inngrep for barnet og foreldrene, så er myndigheten til å fatte slike beslutninger lagt til barnevernlederne i kommunene. Det foretas ingen form for kvalitetssikring før vedtaket blir iverksatt. Her ligger det stor muligheter for vilkårlighet, ulik praksis fra person til person i et spørsmål som ligger i selve hjertet av rettssikkerheten.

Hjemmelen for akuttvedtak har vært lagt på strekk i en årrekke. Mangel på domstolskontroll har ført til at denne utviklingen bare fortsetter. I 2008 sendte departementet et rundskriv til alle landets kommuner om at en økning av akuttvedtak, som var registrert allerede på det tidspunkt, var bekymringsfullt ut i fra et rettssikkerhetsperspektiv, og det ble innskjerpet hvor streng denne hjemmelen er. *Fra 2008 og fram til 2014 steg antallet akuttvedtak med 70 %.* Vi ser et system som er ute av styring!

Akuttvedtak brukes som brekkstang for å gjennomføre omsorgsovertakelser. I mange tilfeller har barnevernet på forhånd ingen kjennskap til barnets situasjon, og omsorgsovertakelsen, som kommer i kjølvannet på akuttvedtaket, bygger ikke på undersøkelser av situasjonen mellom foreldre og barn i eget hjem, men på rapportering fra beredskapsmødre om barnas

problemer i beredskapshjemmet. Alle problemer ved barna blir tolket som tegn på at de har vært utsatt for omsorgssvikt. Ingen problemer blir tolket som reaksjoner på å bli tatt ut av familien og overlatt til vilt fremmede omsorgspersoner, og ofte også skilt fra sine søsken. Også sakkyndige engasjeres av kommunen for å undersøke barna i beredskapshjemmet og observere foreldre og barn under emosjonelt opprivende samvær etter en adskillelse.

Hver dag blir 5 barn i Norge hentet akutt ut av sin hverdagssituasjon, i barnehagen, på skolen, ute på gata eller i eget hjem, - revet bort fra fortvilte foreldre. Ofte med et stort oppbud av barnevernsfolk og politi. Inngrepet innebærer fra det ene øyeblikket til det neste en total adskillelse fra sine foreldre, for å bli plassert hos fremmede personer i et fosterhjem eller en institusjon.

Begrunnelsen for de akuttvedtakene jeg har vært stilt overfor de siste årene har jeg opplevd som gjennomgående oppkonstruert og i strid med lovens strenge krav. Vedtakene er rent faktisk ikke begrunnet i en reelt akutt situasjon, slik loven stiller som vilkår. Det er også en forutsetning for å gjøre dette med tvang at situasjonen ikke lar seg løse ved frivillige tiltak, som for eksempel plassering hos familie, venner eller en nabo. Det vurderte man før, det gjør man ikke nå. Nå er det viktigst å få barnet over i det offentlige systemet, og fra dette tidspunkt helst holde på det til det er 18 år. I et akuttvedtak i en sak jeg hadde, ble det allerede da uttrykt at dette kom til å bli en langvarig plassering, og foreldrene fikk også muntlig beskjed om at barnet, som da var et halvt år, skulle være under offentlig omsorg til han ble 18. Det slo bare delvis til. Gutten er i dag ikke under offentlig omsorg. Han er tvangsadoptert. Utgangspunktet for at barnevernet involverte seg var at moren fikk en fødselsdepresjon med psykose.

Akuttvedtak fattes også vedrørende nyfødte barn. I 2008 ble 16 barn tatt på fødestua, i 2014 var det 44 barn. Jeg har store problemer med å tro at det hvert år blir født 50 barn på sykehus i Norge, hvor det er tilfellet at mødrene er i en slik tilstand at det å la moren være sammen med barnet etter fødselen skulle representere en akutt fare for barnets liv og helse. Det er uetisk og direkte forkastelig å utsette et barn for en slik behandling rett etter at det er satt til verden. Det vil også kunne utgjøre et livsvarig traume for moren.

I TV2-nyhetene på nett 13.4.2016 uttaler Mari Trommald, direktør i Barne- ungdoms- og familiedirektoratet: "Det viser at barnevernet har blitt mer oppmerksom på å vurdere omsorgssituasjonen i spedbarnsfasen. Da prøver man å gå inn så tidlige som mulig for å trygge barna.". Hun kommenterte økningen fra 16 – 44 barn som blir tatt akutt på fødestua som "gledelig".

Samvær

Etter en omsorgsovertakelse har barnet rett til å ha kontakt med sin familie. Her ser man en markert endring i praksis fra det å mene at barn kunne være hos foreldrene sine på overnatting, og gjerne på månedlige besøk, til en sterk innskrenkning i samværsomfanget. Begrunnelsen for at det skal være 2-4 samvær i året, hvert med en varighet på 2-4 timer, og nesten alltid utenfor foreldrenes hjem, er at plasseringen er "langvarig". Det er bare

unntaksvis at man ser vedtak som ikke skal bli langvarig, slik systemet fungerer i dag, og samværsfastsettelsen er ikke individuell, men sjablongmessig. Tidligere var det svært uvanlig at søsken ble skilt, nå er det hovedregelen. Samværeslutningene ivaretar ikke søsknenes rett til å treffe hverandre. Heller ikke barnets behov for å opprettholde kontakt med besteforeldre, og andre de har et nært forhold til i storfamilien blir ivaretatt.

Tidligere ble det unntaksvis gitt anledning til å føre tilsyn under samvær. Det gjaldt i de tilfelle hvor foreldrene var tunge rusmisbrukere, hvor det hadde forekommet mishandling/overgrep, og hvor det kunne være grunn til å tro at barnet var engstelig i møte med foreldrene. Nå skal det alltid være tilsyn, og tilsynets oppgave er å hindre foreldre og barn å snakke om "saken", - en åpenbar krenkelse av ytringsfriheten, for både foreldre og barn. Mange foreldre og barn traumatiseres gjennom denne måten å avvikle samvær på. Forholdet mellom dem brytes effektivt ned. Jeg har sett mange eksempler på barn som rett og slett knekker sammen av den anspente og barnefiendtlige atmosfæren som barnevernet sørger for å etablere.

Tvangsadopsjon

Hvis jeg nevner at jeg jobber med en sak om tvangsadopsjon for folk utenfor bransjen, ser de ut som et spørsmålstejn, og når jeg forklarer hva det er ser de enda mer undrende ut. Etter mitt syn er dette grunnleggende sett et institutt som ikke hører hjemme i en rettsstat. Tvangsadopsjonsinstituttet har de senere år også blitt lagt på strekk, og selv om lovgiver sier at terskelen for denne typen adopsjoner ikke skal senkes, så skjer nettopp det i praksis, siden det samtidig legges føringer fra departementet om at det bør fremmes flere adopsjonssaker. Dette står direkte i motstrid til kravet i Menneskerettighetskonvensjonen om at ethvert tvangsinngrep i familielivet i utgangspunktet skal være av midlertidig karakter og at myndighetene skal arbeide aktivt for en gjenforening av foreldre og barn.

Den sentrale ledelsens forståelse av problemet

BUF direktoratet bestilte et forskningsprosjekt som het "Det nye barnevernet". Hver gang det blir reist kritiske spørsmål viser lederen for direktoratet; Trommald til den delen av dette prosjektet som ble ledet av Bache Hansen som har en forskerstilling i BUF dir. Ut i fra dette prosjektet mener Trommald å ha belegg for å påstå at barnevernets omdømme er bedre enn noensinne, for 8 av 10 brukere er fornøyd. Og på hvilket grunnlag trekkes en slik slutning? Undersøkelsen er gjort av et lite utvalg familier som barnevernet selv har plukket ut. Til alt overmål har ingen av familiene vært utsatt for tvangsinngrep! Det er jo en ren bløff å hevde, at dette utvalgets konklusjoner har noen som helst relevans for å si noe som helst om kvaliteten eller omdømmet til norsk barnevern. Trommald kan ikke ha unngått å legge merke til at det er bruken av tvang kritikken av barnevernet retter seg mot. Å bruke denne undersøkelsen på den måten blir jo en ren bløff!

Den delen av prosjektet som ble foretatt av Nordlandsforskning med tittelen "Minst hjelp til dem som trenger det mest" ties aktivt i hjel. Og hvorfor det? Antakelig fordi denne avdekker at det nettopp er de marginaliserte familiene som virkelig trenger hjelp, som ikke får adekvat hjelp, og at mislykket forbyggende arbeid ender opp i kollaps, nederlag og tvangsvedtak for

disse familiene. Denne undersøkelsen er basert på anerkjente forskningsmetoder fra et representativt utvalg, ledet av Willy Lichtwarck ved NTNU, og det er nå iverksatt ytterligere forskning med utgangspunkt i denne rapporten.

Media og barnevernet

Grunnen til at vi tok initiativet til dette møtet er savnet av en kritisk presse. Norske media gir seg altfor lett når det gjelder å framskaffe opplysninger som det er viktig for allmenheten å få kjennskap til. Vi har hatt en 30-årssyklus hvor myndigheten i ettertid blir klar over hvilke overgrep som ble begått overfor barn og foreldre innenfor barnevernet. Vi sukker tungt, deler ut høye erstatningsbeløp, og konstaterer at det var et lukket system hvor dette fikk foregå og hvor det var vanskelig å avdekke mens det pågikk. I dag hevder myndighetene at det fortsatt må være slik at dette skal være et lukket system uten innsikt av hensyn til barnet!! Så da får historien gjenta seg, og vi kan ta en ny runde om 30 år....

Det er klart at media kan være offensive på en helt annen måte. Media har forsømt en plikt de har til å la mennesker som utsettes for offentlige overgrep få slippe til. Det er godt mulig å formidle barn og foreldres historier om hvordan de opplever barnevernet på en saklig måte. Glassjenta er et strålende eksempel på at kombinasjonen, - nærhet til dem det gjelder, og graving i hvordan systemet er bygd opp og fungerer på et overordnet plan, er nøkkelen til å avdekke og bidra til forandring.

Når barnevernet er løst fra taushetsplikten av foreldrene må ikke media la dem få slippe unna med henvisninger til taushetsplikten. Barnevernet kan heller ikke hen vise til at de har som oppgave å ivareta barnet på alle områder, og at de må forholde seg tause av hensyn til barnet. Hensynet til barnet skal ivaretas gjennom redaktør ansvaret og Vær varsom plakaten.

Kritikken fra utenlandsk media har vært tøff og pågående. Norske mediers reaksjon har i stor grad vært å stille seg til disposisjon for norske sentrale myndigheters arrogante avvisning av kritikken. I stedet for å tenke at det må da være en grunn til at det demonstreres over hele verden mot norsk barnevern, og undersøke de deler av kritikken som framstår som seriøs, så velger man i stedet å hekte seg opp i enkelte ekstreme påstander og harselere sammen med myndighetene over alle andre nasjoner som er så tilbakeliggende at de ikke har forstått hvor utmerket og avansert vårt barnevernssystem er.

Vi står overfor et stort samfunnsproblem. Misbruk av tvang overfor barn og familier må opphøre. Hele systemet må revurderes fra topp til bunn. Vi som er fagpersoner i de lukkede rom har ropt et alvorlig varsku, men noen omveltning skjer ikke uten norske kritiske medier. Medier som er til stede her og nå, der og da, og som tar de foreldrene og de barna som i dag ikke blir respektert og forstått av barnevernet på alvor.